

OM APOSTLAR OCH APOSTLAGÅVA

När vi talar om apostlar i den kristna kyrkan är det avgörande att skilja mellan det unika apostlaämbetet och den apostoliska gåvan eller tjänsten. Apostlaämbetet, såsom det bars av de tolv apostlarna och Paulus, var enligt både Nya testamentet och de apostoliska fäderna ett orepererbart ämbete. Apostlarna var personligen utvalda av den uppståndne Kristus, hade sett honom med egna ögon, och var satta att lägga grunden till kyrkan – en grund som inte skulle läggas på nytt. Deras ord och vittnesbörd blev den apostoliska trons norm, och det är tydligt att kyrkan inte räknade med några nya apostlar i denna bemärkelse efter deras död.

Redan under det första århundradet ser vi denna syn reflekterad i de apostoliska fädernas skrifter. Klemens av Rom, verksam i slutet av 90-talet e.Kr., skriver i sitt brev till korinthisarna att apostlarna, med förutseende om framtida ordning, utsåg godkända ledare – biskopar och diakoner – till efterträdare, men inte nya apostlar. Även Ignatios av Antiokia, i sina brev omkring år 110, visar tydligt att församlingens auktoritet nu låg hos biskopen och de äldste (presbytererna), vilka skulle följas likt Kristus och apostlarna, men han nämner inte några nya apostlar i funktion eller titel. Det tycks alltså ha rått en enhällig förståelse av att apostlaämbetet som sådant inte gick vidare – det hade fullgjort sin uppgift.

Samtidigt ser vi att själva apostlagåvan, i betydelsen den karismatiska gåvan att grunda församlingar, utöva tillsyn och utbreda evangeliet, inte försvann, men den fick en ny form. I Efesierbrevet 4:11 räknar Paulus upp apostlar, profeter, evangelister, herdar och lärare som gåvor till församlingen, och detta togs tidigt på allvar. I skriften Didache, som tillkom omkring år 100, nämns kringresande "apostlar" och profeter, men inte som auktoritativa grundpelare, utan som personer som måste provas av församlingen. De fick inte stanna länge, och om de begärde något för egen vinning ansågs de falska. Detta tyder på att titeln "apostel" började användas i vidare bemärkelse, mer som en kringresande missionär, snarare än en ämbetsbärare med apostlarnas ursprungliga auktoritet.

Det apostoliska i funktion levde alltså kvar, men inte i namn och inte med samma ställning. Under 100- och 200-talen ser vi hur detta successivt institutionaliseras. Den tidigare rörliga och karismatiska ledarstrukturen – med profeter och apostoliskt verksamma individer – ersattes gradvis av ordinerade ämbeten: biskopar, presbyterer och diakoner. Dessa sågs inte som apostlar, men som förvaltare av apostlarnas lära. Irenaeus av Lyon skriver i slutet av 100-talet att man kunde räkna upp dem som av apostlarna själva blivit insatta som biskopar i församlingarna, och deras efterträdare fram till hans egen tid. Detta är början på den apostoliska successionstanken, men den handlar inte om en vidareförd aposteltitel, utan om bevarandet av den tro och det evangelium som apostlarna överlämnat.

Den tidiga kyrkan gjorde alltså en tydlig åtskillnad. Å ena sidan upphörde det unika apostlaämbetet med de män som personligen utvaldes av Kristus. Å andra sidan fortsatte Gud att ge apostoliskt formade gåvor till församlingen: människor med kallelse att grunda, leda och vaka över gemenskaper. Men dessa kallades inte apostlar i egentlig mening, och deras auktoritet var alltid underordnad den redan givna apostoliska undervisningen. Det var inte titeln som levde vidare, utan uppdraget – nu i händerna på biskopar, äldste och missionärer som bar apostlarnas evangelium vidare.

Detta kom att prägla hela den postapostoliska kyrkan. Apostlagåvan fanns kvar, men inom ramarna för det arv som en gång för alla hade getts åt de heliga. Kyrkan blev därmed apostolisk – inte genom nya apostlar, utan genom troheten till de ursprungliga apostlarnas lära och liv.